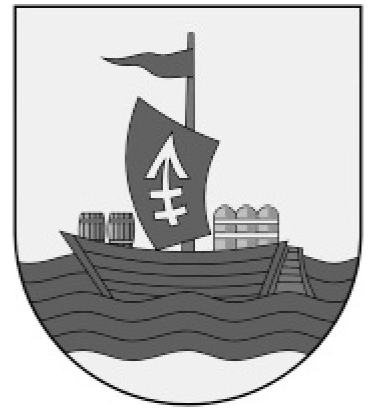
КРЫВІНКА

СТУДЗЕНЬ
№2 (246)
2020 год

ІНФАРМАЦЫЙНА-КУЛЬТУРНАЯ ГАЗЕТА БЕШАНКОВІЦКАГА РАЁНА

МЕРКАВАННЕ РЭДАКТАРА

ЗАЛІЛІ НОВЫЯ ГАНКІ

Гэты пазнавальны чатырохпавярховік па вуліцы Чкалава стаіць першым ад пачатку вуліцы з боку вуліцы Чарняхоўскага. Вось толькі нумар на ім абарваны. Ды гэта не галоўнае.

Нядаўна, напрыканцы мінулага года, усе пад'езды гэтага дома абзавяліся новымі ганкамі. Старыя ганкі былі з выбоінамі, адстаялі каля трыццаці гадоў з моманту пабудовы дома ў пачатку дзевяностых. І вось мінула два месяцы з таго часу, як гэты дом набыў новыя ганкі і нават адмостку вакол дома. З яе яшчэ і апалубку не зьнялі. Мяне адразу насьцярожыў колер той новай цэментавай залiўкі, нейкі дужа ўжо сьветлы.

У студзені гэтага года кінулася ў вочы, што новыя ганкі пачалі руйнавацца, іхнія краі ўжо абламаныя... У адным пад'ездзе менш, у другім — больш. І прычына гэтага мне, дылетанту ў будаўнічых справах, цалкам зразумелая — новыя ганкі ў гэтым доме былі пабудаваны амаль цалкам з пясчанай сумесі, без цэменту.

Узгадалася казка пра зайчыка і лісічку: зайчык пабудаваў сабе хатку лубяную, а лісічка — ледзяную. Вось прыкладна такія ледзяныя ганкі нам пабудавалі напрыканцы 2019 года на нашым аб'екце. Прайшоў дождж, другі — і тонкія краі без належнага цэменту абламіліся.

Пытаньне ўзьнікае наступнае: а ці бачыць вынікі сваёй працы той, хто яе тут выконваў? І якія дзеянні плануе далей?

Г.Станкевіч

ВЫРАШЫМ ПРАБЛЕМУ

ПРА ЯКАСЦЬ ВАДЫ ... ПАГАВАРЫЛІ

На планёрцы ў Бешанковіцкім райвыканкаме пагаварылі пра якасць вады ў Бешанковічах.

Ад жыхароў Бешанковічаў усё часцей паступаюць звароты з нагоды нездавальняючага стану вады ў вадаправодзе. Скаргі цалкам абгрунтаваныя: час ад часу з крана цячэ мутная вада, у ёй прысутнічае асадак, бывае непрыемны пах ... Растлумачыў сітуацыю, якая склалася начальнік участка водаканала ў Бешанковічах Аляксандр Дарожкін. На ягоную думку, на якасць вады ў райцэнтры паўплывалі прафілактычныя работы на станцыі абезжалезвання.

«На жаль, гэтыя мерапрыемствы, а таксама прамыванне водаправодных сетак, заўсёды прыводзяць да часовага пагаршэння якасці вады, - пракаментаваў Дарожкін. - Гэтых нюансаў пазбегнуць практычна немагчыма. Да таго ж з-за зношанасці сетак на іх часта здараюцца як дробныя, так і буйныя паломкі, адпаведна, на час рамонту вада зноў можа выклікаць нараканні з боку яе спажыўцоў.»

Кіраўнік жа раёна Андрэй Булаўкін лічыць, што падобных «нюансаў» водаканал можа пазбегнуць, калі будзе рабіць усе прафілактычныя працы своечасова, згодна з графікам. Аб усіх сваіх дзеяннях ён мусіць аператыўна апавяшчаць жыхароў і арганізацыі, эфектыўнасць дзейнасці якіх наўпрост залежыць ад якасці вады (напрыклад, камбінат бытавога абслугоўвання).

«Вада павінна быць добрай якасці не толькі ў Бешанковічах, але і ў сельскіх населеных пунктах, дзе ёсць водаправод, - падсумаваў Булаўкін. - Даражэй чалавечага здароўя нічога няма.»

Па матэрыялах "Зары"

СЕЛЬСКАЯ ГАСПАДАРКА

ХТО ЗАПЛАЦІЦЬ ЗА ЦЯЛЯ?

З выступу Лукашэнкі пра сельскую гаспадарку Віцебскай вобласці на нарадзе 28-га студзеня 2020 года:
"- Гэта ж не справа, што мы 92 тысячы загубілі жывёлы. 92 тысячы галоў! Колькі трэба тысяч, каб да 2025 года выйсці? 5-8 тысяч. А ты загубіў у Віцебскай вобласці некалькі дзясяткаў тысяч. І справа тут не толькі і не столькі ў ветэрынарах. Справа ў утрыманні і кармленні цяля.

- Прывядзіце ў парадак імем рэвалюцыі тое, што ёсць - базу вось гэтую. Машынныя двары, збожжатакі, комплексы, фермы, прымусьце людзей своечасова прыходзіць, своечасова сыходзіць з працы і выконваць свае функцыянальныя абавязкі. Калі прапала цяля, хтосьці павінен за гэта адказаць. Перш за ўсё загадчыца комплексам або фермай, або начальнік участка, ці даглядчык, даярка або цялятніца. У нас жа гэтага няма даўно! У нас жа рынкавая эканоміка: што хачу, тое і кручу. Таму вярніцеся да гэтага. Сёння ў вас у Віцебскай вобласці няма рынкавай эканомікі і быць не можа. Сёння павінна быць найжорсткая дыктатура - тэхналагічная, дысцыплінарная. Калі вы думаеце, што ў нас ёсць шалёныя грошы, якія мы будзем выкідаць на Віцебскую вобласць, - не. Сёння сітуацыя ўжо не тая."

СБ

СТЫНЬ

Стынь начная агнём
пранікае ў нутро,
паліць сэрца з душою.
Не сьпяшаецца дзень.
Правіць баль чорны змрок
разам з горам-бядою.

Сыпіць усё наваколье
і змучаны люд
мёртвым сном непрабудным,
і халодная стынь
калыхае зямлю,
лашчыць лапай аблуднай.

Ды ня зблытаць ніколі
быцьцё з небыцьцём,
камень з боханам хлеба.
Напаўмёртвыя здані
вядуць тут жыцьцё
між зямлёю і небам.

Як валун на мяжы,
мохам сівым аброс,
як жабрак, што ў нядолі,
я выходжу на сьвет белы
цёмнай парой,
пашукаць зьнічкі ў полі.

Чую ў гомане зор
адгалосьсе вякоў.
Не, няма тут мясьціны,
дзе чакаюць мяне
і маіх себрукоў,
куды разам ісьці нам.

Крыкнуў хтось ці паклікаў –
я не разьбяру,
словы зьнічкай упалі:
просіць-моліць краіна мая
Беларусь,
каб яе ратавалі!

Г.Станкевіч

НА ПРЫЁМЕ

БЕШАНКОВІЦКІЯ ПРАБЛЕМЫ ДЛЯ ПАМОЧНІКА

Рашэнне знойдзецца хутка, калі праблему прапусціць праз сябе. Такую параду даў чыноўнікам памочнік Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь - інспектар па Віцебскай вобласці Анатоль Ліневіч падчас рабочай паездкі ў Бешанковічы, дзе ён правёў прыём грамадзян і "прамую лінію", наведаў шэраг прадпрыемстваў.

Першай звярнулася жыхарка вёскі Заполле. Яна агучыла праблему, звязаную з нарыхтоўкай драўніны ў сельскай мясцовасці. Раней гэта рабіць было нашмат прасцей, а сёння існуе мноства забаронаў.

- Усе вырашальна. Калі неабходна, падключым дэпутатаў і профільнае міністэрства, - адказаў Анатоль Канстанцінавіч.

Жанчына з аграгарадка Вярхоўе паведаміла, што ў яе дзіцяці паталогія, яму складана займацца працоўным навучаннем, але медыкі вызвалення ад урокаў не даюць. Памочнік Прэзідэнта даручыў разабрацца з сітуацыяй, якая ўзнікла.

Паступілі два званкі з аграгарадка Дразды. Яго жыхары цікавіліся, калі будзе праведзена газіфікацыя дамоў для ацяплення. Планавалі гэта зрабіць яшчэ з 2007 года.

- Чаму так доўга людзі жывуць у падобных умовах? - пацікавіўся ў прадстаўнікоў мясцовай улады, адпаведных службаў Анатоль Ліневіч. - Паспрабуйце прапусціць праблему праз сябе, магчыма, рашэнне з'явіцца вельмі хутка.

Ён параіў стварыць кааператыў, які будзе прадстаўляць інтарэсы жыхароў дадзеных дамоў.

Жыхарку вёскі Сокарава, якая прыйшла на прыём, хвалявала зямельнае пытанне. Пенсіянерка расказала, што ад яе ўчастка адрэзалі некалькі сотак, за якімі яна даглядала 35 гадоў і дзе знаходзіцца капец яе бульбы. У 2007 годзе гэтую зямлю разам з суседняй тэрыторыяй выставілі на аўкцыён і прадалі. Новы гаспадар незадаволены тым, што на яго ўчастку знаходзіцца капец. Паміж уласнікамі паўстаў канфлікт, які на сустрэчы быў дэталёва разабраны. У свой час зямля за пенсіянеркай не была зарэгістраваная, што і прывяло да спрэчнай сітуацыі.

- Але ў любым выпадку яе трэба ўладзіць, - сказаў на заканчэнне Анатоль Канстанцінавіч.

Жыхар вёскі Луг патэлефанаваў на «прамую лінію», каб паскардзіцца на дрэнную дарогу. Гэтая праблема ўзнімалася і іншымі вяскоўцамі, якія паведамілі, што ў вёску Дубкі па гэтай прычыне не можа праехаць аўталаўка, шмат нязручнасцяў дастаўляе незавершаны рамонт дарогі па вуліцы Высоцкага ў Бешанковічах.

- Мясцовай уладзе неабходна больш увагі надаваць планаванню рамонту, канцэнтраваць грашовыя сродкі на ўжо пачатых аб'ектах і завяршаць работы ў тэрмін, - канстатаваў Анатоль Ліневіч.

Да Памочніка Прэзідэнта паступіла больш за дзясятак зваротаў, частка з іх паўсталі з-за недапрацовак мясцовай улады. Прычым некаторыя можна вырашыць, не звяртаючыся да вялікіх фінансавых выдаткаў. Адно пытанне ўзята пад асабісты кантроль Анатоля Канстанцінавіча. Яно паступіла з аграгарадка Вярхоўе, жанчына

(працяг на стар. 2)

НА ПРЫЁМЕ

(пачатак на стар. №1) пацікавілася магчымасцю вылучэння яе мужу- «афганцу» аўтамабіля.

У Бешанковічах Анатоль Лiневiч пабываў на прадпрыемствах «Белкатламаш» і NatiVita, дзе сустрэўся з працоўнымі калектывамі. Тут людзі таксама агучылі шэраг праблем, напрыклад, нараканні паступілі на якасць вады, дрэннае асвятленне вуліц, дарожнае пакрыццё. Некаторыя звароты тычыліся не толькі раёна, але і абласнога цэнтра, так як многія з работнікаў пастаянна пражываюць у Віцебску. Скардзіліся на загрузку МРТ-апаратаў ва ўстановах аховы здароўя, няскончаны капітальны рамонт аднаго з дамоў. Гэтыя пытанні патрабуюць дэталёвага разгляду, іх Анатоль Канстанцінавіч узяў на аловак.

Алены Фёдарава
Віцебскія Весці

АХОВА ЗДАРОЎЯ

НОВЫ ЗАГАДЧЫК

У Бешанковіцкай раённай паліклініцы новы загадчык. Віншуем!

У студзені ў Бешанковіцкай раённай бальніцы адбыліся перастаноўкі сярод кіруючых кадраў. Пенсіянер Васіль Іванавіч Багдановіч, які шмат гадоў кіраваў раённай паліклінікай, пайшоў у адстаўку на пасаду простага доктара. Зараз на яго месца прызначаны Аляксей Мікалаевіч Домкін. Інфармацыя пра тое з'явілася на сайце ўстановы аховы здароўя.

А.Тутэйшы

КУЛЬТУРА

ПУШКІН НА БЕЛАРУСКІМ АЛІМПЕ

Ведаеце, калі ў мінулым стагоддзі імя Пушкіна гучала проста з кожнага праса, а тыражы зашкальвалі? Правільна, у 1937-м. На сотыя ўгодкі смерці. Тут вам і літконкурсы, і дэкламатары, і Пушкінская камісія ў АН СССР.

А за сценачкай стралялі яшчэ жывых «ворагаў народа»: пісьменнікаў, бухгалтараў, калгаснікаў, вайскоўцаў і г.д. "Ой, ну хопіць вам, – збянтэжыцца крыўдлівы інтэлігент. – Чым ужо Пушкін не дагадзіў? Гэта ж сонца рускай паэзіі!.." Праўда ж, ці Пушкін адказваў за імперскую палітыку? Тым больш ці Пушкін адказваў за злачынствы Сталіна, пра якога ведаць не ведаў? За Пуціна? Урэшце, у чым вінаваты помнік у Мінску на беразе Свіслачы, якому хлопец злачынна пафарбаваў рукі ў чырвоны колер? Вандалізм і бескультур'е!

Хлопец, дарэчы, цяпер знаходзіцца ў СІЗА на "Валадарцы". Піліп Шаўроў завуць. Начытаны, інтэлігентны. Пару разоў неяк даводзілася гутарыць. Калі гісторыя будзе мець працяг у рамках крымінальнай справы – можа і пару гадкоў атрымаць: на зоне ці "на хіміі".

"Пушкін – гэта паэзія", а "паэзія – гэта Пушкін"

Але вернемся да Сан-Сяргеіча. А што той помнік наогул робіць у Мінску ля Свіслачы? Магчыма, аматары-"пушкіністы" скінуліся апошняй капейчынай ды паставілі? Не, вядома ж. Падарунак ад мэрыі Масквы яшчэ з 1999 года. А за праспекты і вуліцы Пушкіна хто-небудзь хоць калі збіраў подпісы? Ды не, вы што. Цэнтралізавана, зверху ўсё. Як і пушкінская спадчына ў школьных падручніках, якая назаўжды асядае ў галовах выпускнікоў: "Я помню чудное мгновенье…" і г.д.

Сэнс усяго гэтага просты. Давесці людзям, што "Пушкін – гэта паэзія", а "паэзія – гэта Пушкін". Ні больш ні менш. А значыць, вершы і надалей маюць пісацца моваю Пушкіна. А значыць, у кожнай сям'і, што чытае, мае быць "Руслан і Людміла". А значыць, мамы пры дзіцячых ложках і надалей маюць распавядаць пра "ката вучонага" і "залаты ланцуг на дубе". Гэта і ёсць Пушкін у кожным з нас як прышчэпка на ўсё жыццё.

А завецца ўсё гэта каланіяльнай культурнай палітыкай. Бо культура – гэта ўжо палітыка, а ў пэўных выпадках нават найвышэйшая яе форма. Бо сталіны і пуціны, саюзы ды імперыі сыходзяць, а Пушкін з Дастаеўскім у галовах застаюцца. І помнік, ласкава падораны мэрыяй Масквы, – гэта не пра паэзію і не пра мастацтва пластыкі. Гэта звычайны памежны слуп. У справе Шаўрова так і варта напісаць: пашкодзіў памежны слуп.

"Шкадаванне і неразуменне"

Зразумела, за іншага чалавека ягоныя думкі не агучыш. Не ведаю, што было ў галаве Шаўрова, якому інкрымінуюць вышэйзгаданы перформанс. У МУС адзначылі, што ад тлумачэнняў ён адмовіўся. А ў амбасадзе Расіі адзначылі, што "ўчынак выклікае велічэзнае шкадаванне і неразуменне". Шкадуюць яны. Не разумеюць…

Мабыць, у амбасадзе таксама не разумеюць ролі, адведзенай рускай мове ў сучаснай расійскай прапагандзе. Не разумеюць, што канфлікт на Данбасе не ў апошнюю чаргу быў раздзьмуты праз "абарону рускамоўных". Не разумеюць таксама рэальнага стану нацыянальнай беларускай мовы ў Беларусі, якая ўжо каторы год балансуе на мяжы жыцця і смерці, на фоне адназначнага дамінавання рускай.

Зразумела, што не Пушкін на танку заехаў у Луганск. Не Пушкін не дае беларусам размаўляць па-беларуску. Але тыя, хто гэта робіць, выкарыстоўваюць арсенал культурных кодаў, сярод якіх ёсць і Пушкін. Роўна як у аўтапарку Вермахта былі танкі "тыгр". Самі "тыгры" нічога не хацелі, іх выкарыстоўвалі. Але каб спыніць тую навалу, стралялі акурат па танках.

Роўны сярод роўных

Веру, што мы дажывём яшчэ да часу, калі помнік Пушкіну будзе ўспрымацца проста як помнік. Без ідэалогіі і палітыкі. Ну праўда: у міжваеннай Польшчы ж Пушкіна, які сябраваў з Міцкевічам, успрымалі спакойна. Вуліца Пушкіна ў Гродне, калі не памыляюся, атрымала такі назоў яшчэ да 1939 года. А чаму? А таму, што палякі не мелі праблемаў са сваёй культурай, паэзіяй, адукацыяй ды нацыянальнымі героямі. Калі са сваім усё ОК – хай будзе і Пушкін, чаму не?

Таксама і ў нас. Цвяроза зірнуць на спадчыну Сан-Сяргеіча мы зможам адно тады, калі ўрэшце пройдзем культурную рэвалюцыю і асэнсуем сябе самастойнай нацыяй. Калі кожны школьнік будзе ведаць "Не загаснуць зоркі ў небе" ды "Зорку Венеру". Калі спатканні будуць прызначаць ля помнікаў Танку ці Караткевічу. Калі злодзеі ў пастарунках будуць называць у якасці выдуманых адрасоў вуліцу Геніюш ці Брыля, бо такія будуць у кожным горадзе і мястэчку.

Тады менавіта Пушкін і зойме сваё законнае месца. Побач з Шылерам, Вальтэрам, Манам, Вонэгутам ды іншымі сусветнымі класікамі. Роўны сярод роўных. А наіўны патлаты завучка, які прачытае ўрывак з "Анегіна" сваёй здзіўленай каханай на мове арыгіналу, нарэшце заслужыць пацалунак. Вось тады і пагаворым.

Алесь Кіркевіч
budzma.by

ЗДАРЭННІ

СМЕРЦЬ НА ПАЖАРЫ

17 студзеня ў 19-27 ў службу выратавання паступіла паведамленне аб пажары ў доме па вуліцы Першамайскай у аграгарадку Вула Бешанковіцкага раёна.

Падраздзяленні МНС, якія прыбылі да месца выкліку, назіралі моцнае задымленне ўнутры дома. Дом двухкватэрны, адна з кватэр была нежылая.

Гаспадыня кватэры №1 1960 года нараджэння пражывала сумесна з мужам 1955 года нараджэння і сынам 1980 года нараджэння. На момант узнікнення пажару гаспадары дома знаходзіліся ў гасцях, а сын гаспадыні сышоў у краму.

Калі ўспыхнуў пажар, у доме знаходзіліся двое мужчын 1968 і 1983 года нараджэння - сябры сына гаспадыні, якія прыйшлі ў госці.

Работнікамі МНС у ходзе разведкі і тушэння пажару ў пакоі на падлозе быў знойдзены мужчына 1968 года нараджэння. Ён быў вынесены з задымленай зоны. Пасля агляду брыгадай хуткай медыцынскай дапамогі пацярпелы шпіталізаваны ва ўстанову аховы здароўя з дыягназам: атручэнне прадуктамі гарэння.

Там жа на падлозе быў знойдзены другі мужчына 1983 года нараджэння. Ён быў таксама вынесены на вуліцу. Пасля агляду брыгадай хуткай медыцынскай дапамогі і правядзення рэанімацыйных мерапрыемстваў была канстатавана яго смерць.

Пры спробе самастойна патушыць агонь сын гаспадыні жылля атрымаў апёкі твару і рук і быў шпіталізаваны ў бальніцу.

Пажар ліквідавалі выратавальнікі. Агнём у пакоі пашкоджаныя перакрыцце столі і маёмасць, закураныя сцены.

Прычына пажару высвятляецца. Разглядаецца версія - неасцярожнае абыходжанне з агнём пры курэнні.

З сайта МНС

ЭКАНОМІКА

МАЛЫ І СЯРЭДНІ БІЗНЕС РАЗВІВАЕЦЦА

У Віцебскай вобласці колькасць суб'ектаў малога і сярэдняга бізнесу вырасла за 2019 год на 3,4%, а аб'ём паступленняў у бюджэт ад гэтай катэгорыі плацельшчыкаў павялічыўся амаль на трацiну. Такая інфармацыя размешчана на сайце інспекцыі Міністэрства па падатках і зборах па Віцебскай вобласці, паведамляе карэспандэнт БЕЛТА.

Усяго на 1-га студзеня 2020 года рэгіёне зарэгістраваныя амаль 31,3 тыс. суб'ектаў малога і сярэдняга прадпрымальніцтва, у тым ліку каля 8,6 тыс. арганізацый і 22,7 тыс. індывідуальных прадпрымальнікаў. Асноўны прырост гэтага сегмента эканомікі у 2019 годзе забяспечылі ІП, колькасць якіх павялічылася на 5,2%.

Больш дынамічна пашыраўся прадпрымальніцкі сектар у Браслаўскім раёне, дзе колькасць суб'ектаў малога і сярэдняга бізнесу вырасла на 7,4%, а таксама ў Сеньненскім (6,2%), Талачынскім (5,5%), Бешанковіцкім (5,3%), Віцебскім (5%) раёнах.

3 сельскіх рэгіёнаў найбольш развіта прадпрымальніцтва ў Аршанскім раёне, на тэрыторыі якога зарэгістравана больш як 4,2 тыс. суб'ектаў (рост за 2019 год на 4%). У Віцебску дзейнічаюць амаль 11,7 тыс. малых і сярэдніх арганізацый і ІП (4%). Разам з тым, у сямі раёнах колькасць суб'ектаў прадпрымальніцтва скарацілася, у тым ліку ва Ўшацкім і Расонскім раёнах на 5,3% і 4,2% адпаведна.

У 2019 годзе малы і сярэдні бізнэс заплаціў у бюджэт больш за Br441 млн, што на 31,5% больш, чым у 2018-м. Найбольшы ўклад у станоўчую дынаміку ўнеслі сярэднія арганізацыі, на долю якіх прыйшлося каля чвэрці агульнай сумы паступленняў. Прычым за год гэтая катэгорыя юрасоб нарасціла аб'ём плацяжоў больш чым у тры разы ў параўнанні з дадзенымі за 2018 год.

Так, у Талачынскім раёне сярэдні бізнес павялічыў паступлення ў бюджэт у 4,6 разы, у Віцебскім — прыкладна ў 3,8 разы, Докшыцкім — у 2,2 разы, Бешанковіцкім — у 2 разы, у абласным цэнтры — у 2,5 разы.

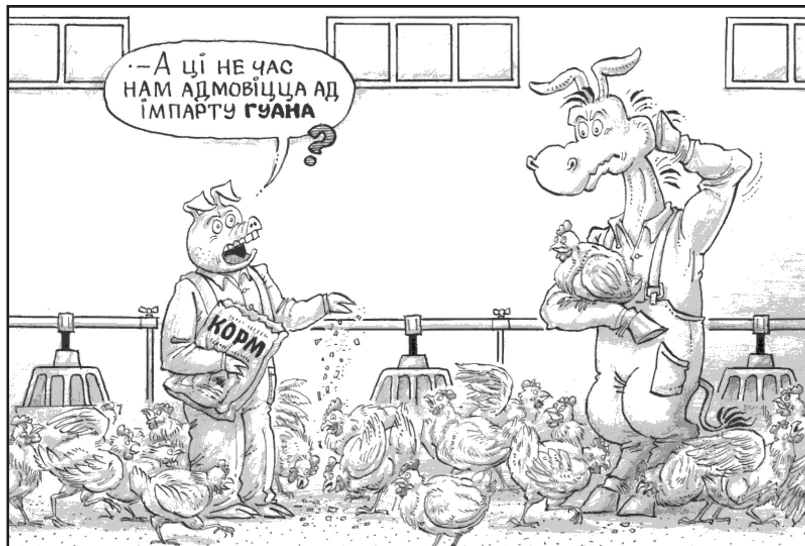
У каментары для БЕЛТА начальнік абласной падатковай інспекцыі Валерый Лабацэвіч адзначыў, што у 2019 годзе арганізацыі малога і сярэдняга бізнесу павялічылі выручку і, адпаведна, падатковыя плацяжы. Шмат у чым гэта дазволіла па выніках года нарасціць аб'ёмы падатку на прыбытак у мясцовы бюджэт, у тым ліку перакрыць зніжэнне паступленняў ад нафтаперапрацоўчага сектара, якія па аб'ектыўных прычынах не змог рэалізаваць свой падатковы патэнцыял у поўнай меры.

Пераклад на родную мову рэдактара
Віцебскія Весці

АЗБУКА ПАЛІТАЛОГІІ

ГУАНА ПА ЎНУТРЫРАСІЙСКІХ ЦЭНАХ

Рабіць цукерку з гаўна нескладана, але пры захаванні як мінімум дзвюх умоваў. Першая — аб'ектыўная: яго павінна быць шмат, і хтосьці на яго павінен мець манаполію. Другая — суб'ектыўная, звязаная з раздзелам лінгвістыкі, які вывучае паходжанне словаў — гэта значыць, з этымалогіяй.

…Для масавай вытворчасці цукерак слова з падобнага радаводу малапрыдатнае. Іншая справа, калі каравяк замяніць на памётмарскіх птушак і падабраць для яго прыгожае замежнае слова, напрыклад, «гуана» (ад іспанскага «guano»). Такая замена дазваляе бескарыснае для айчынных шыротаў слова напоўніць карысным, з пункту гледжання сельскай гаспадаркі, зместам. У прыватнасці, значнай колькасцю злучэнняў азоту (да 9%) і фосфару (каля 13%)…

Паветра скончыцца раней за нафту

«Каменны век скончыўся не таму, што скончыліся камяні», — справядліва заўважыў у 2000 годзе міністр нафтавай прамысловасці Саудаўскай Аравіі шэйх Закі Яман. Па гэтай жа прычыне скончыцца і стагоддзе вуглевадародаў. У якім канкрэтна годзе рост спажывання нафты зменіцца зніжэннем і што паслужыць таму прычынай — ветракі або сонечныя батарэі, — сёння сказаць складана. Сярод экспертаў няма адзінага меркавання, але ў тым, што людзі сярэдняга веку да гэтай падзеі дажывуць, сумнявацца не даводзіцца.

Калі ў 1970-х гадах нафта забяспечвала 50% сусветнага попыту на энергарэсурсы, дык сёння — менш за 30%. Нарвегія, лідар па колькасці электрамабіляў (24% усяго аўтапарка), абвясціла план забароны продажу аўтамабіляў без электрарухавіка з 2025 года, а Германія — з 2030-га. Францыя і Вялікабрытанія паставілі сваёй мэтай поўную электрыфікацыю дарожнага транспарту да 2040 года. Спіс будучых непрыемнасцяў для нафтавых каралёў лёгка можна працягнуць….

Варта адзначыць яшчэ адну лакальную падзею: у бліжэйшыя некалькі гадоў праз натуральныя прычыны — выпрацоўка старых радовішчаў, нізкі ўзровень інвестыцый у геалагаразведцы і адсутнасць сучасных тэхналогій — у Расіі пачнецца падзенне здабычы нафты.

Не ў каня корм

Чвэрць стагоддзя гісторыі беларускай мадэлі — гэта чвэрць стагоддзя беспярэпынных спробаў стаць у адзін шэраг з нафтавымі дзяржавамі, якія атрымліваюць даход не за кошт працы грамадзян, а за кошт прыроднай рэнты. Прывяду цытату з тэксту паслання, з якім адзіны палітык (АП) звярнуўся да народа і дэпутатаў у 2011 годзе: «Мне здаецца, што нафта ў нас усё ж такі ёсць. А калі ёсць нафта, то не можа быць, каб не прарвала газам. Вучонага прэм'ера (Мясніковіча. — Рэд.) мы ўзялі, акадэміка. Ён адчувае адказнасць і будзе глядзець, што ў нас там робіцца пад тоўшчай зямлі. Не можа быць такога, каб чалавек шукаў і не знайшоў».

Аказваецца, можа. Нават такі рэдкі сплаў станоўчых якасцяў, зафіксаваны АП у адной асобе (вучоны, акадэмік, які адчувае адказнасць), спадзяванняў не спраўдзіў: газам не прарвала. Што да нафты, то яе здабыча ў Беларусі тупчацца на месцы на працягу ўжо многіх гадоў: калі ў 2011 годзе здабылі 1 681 000 тон, то ў 2018 годзе — 1 670 000.

«Вучоным бывае пудзель», — неяк справядліва заўважыў сваім калегам вялікі фізік Леў Ландау. Сябе ж нобелеўскі лаўрэат лічыў навуковым работнікам. Ён не прэтэндаваў на здольнасць глядзець за тым, што ў нас там робіцца пад тоўшчай зямлі. Яго цікавілі працэсы на ўзроўні мікрачасцін, у чым ён быў паспяховы.

З 2011 па 2018 год колькасць беларускіх ландаў, што займаліся навуковымі даследаваннямі і распрацоўкамі, скарацілася на 12,1% (з 31 194 да 27 411 чалавек), а падача заявак на патэнтавыя вынаходніцтвы — на 70,5% (з 1871 да 547)! Пры гэтым фінансаванне навукі са сродкаў рэспубліканскага бюджэту павялічылася з 0,25% да 0,39% ВУП. Корм атрымаўся не ў каня. Вось такая адна з базавых характарыстык беларускай мадэлі!..

Беларуская мадэль мае патрэбу ў прамых датацыях, а не ў патэнтах. Будуць датацыі — будзе і магчымасць у беларускіх спажыўцоў набываць апошнія мадэлі электронных прыбамбасаў у масавых колькасцях. У сваю чаргу, датацыі дазваляюць беларускім бізнесоўцам імпартаваць абсталяванне, з дапамогай якога толькі і магчымы пераход да новых пакаленняў тэлефаніі. Таму барацьба за захаванне расійскіх датацый была і застаецца краевугольным каменем палітыкі АП.

Не дзеля карысці, а выключна дзеля роўных умоваў

4 снежня 2019 года на сайце Інстытута сацыялогіі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі ў раздзеле «Аналітыка» быў змешчаны артыкул «Палова беларусаў выступае не за саюзніцкія, а за партнёрскія адносіны з Расіяй». Гэта наш «адказ Керзану» на даследаванне Цэнтра прасторавага аналізу міжнародных адносін МДІМА, што было апублікаванае ў лістападзе.

Паводле даследаванняў маскоўскіх сацыёлагаў, больш за палову беларусаў (57,6%) выказаліся за саюзніцкія адносіны паміж Беларуссю і Расіяй, а каля трацiны (31,8%) — за партнёрскія (агулам — амаль 90%).

Расійскай сацыялогіі беларусы супрацьпаставілі сваю: «Паводле даследавання 2019 года, 49,9% грамадзян краіны лічаць, што Беларусь павінна быць незалежнай дзяржавай і будаваць свае адносіны з Расіяй на аснове міжнародных дамоваў (што можна класіфікаваць як „партнёрскія адносіны"). Пры гэтым 36,1% рэспандэнтаў лічаць, што дзве краіны павінны ўзаемадзейнічаць адна з адной па прынцыпе раўнапраўнага саюза са стварэннем наднацыянальных органаў кіравання („саюзніцкія адносіны"), а колькасць прыхільнікаў уваходжання Беларусі ў склад Расіі ў 2019 года склала толькі 7,7%».

Зразумець адрозненні ў выніках апытанняў няпроста, бо прыведзеныя працэнты атрыманыя пры адказах на розныя пытанні. Адзін прыклад: падтрымка саюзніцкіх адносін не раўназначная жаданню ўваходжання ў склад Расіі. Хіба АП выступае супраць Саюзнай дзяржавы? Але дзе і калі ён выказваўся за дэнансацыю саюзніцкай дамовы? Наадварот, ён рэгулярна выступае за яе падтрымку.

Безумоўна, большасць беларусаў хоча жыць у Саюзнай дзяржаве, якая забяспечвала б нам «роўныя ўмовы», г.зн. унутрырасійскія цэны на расійскае гуана, не прэтэндуючы пры гэтым на фарміраванне наддзяржаўных органаў. Але ж у такой дзяржаве мы жывем ужо 20 гадоў.

(скарочана)

Сяргей Нікалюк
novychas.by

БЕЛАРУСЬ – РАСІЯ

«НАС РАКОМ ПОСТАВИЛИ»

Свой налоговый маневр Москва затеяла, чтобы надавить на Беларусь, заявил Александр Лукашенко. «Зачем надавить, догадайтесь с трех раз», — добавил он. Впрочем, сам же подсказал ответ, дав понять, что Владимир Путин вел разговор об инкорпорации.

«Я не могу вас предать и растворить Беларусь, пусть даже в нашей братской России… В переговорах с президентом [России] я четко и однозначно полтора-два года тому назад сказал: этого в Беларуси не может сделать никто», — сообщил Лукашенко 24 января, общаясь с работниками завода газетной бумаги в Шклове.

В Кремле холодные головы

Зафиксируем хронологию: полтора-два года назад — это значит еще до «ультиматума Медведева». Бывший российский премьер свое (а точнее, кремлевское) условие — дальнейшая экономическая поддержка только при условии продвинутой, как было сказано, интеграции — поставил, напомню, в декабре 2018-го.

Таким образом, тот ультиматум был продуман холодными головами, тщательно подготовлен и, скорее всего, является частью долговременной стратегии Кремля, о которой говорят белорусские аналитики (Арсений Сивицкий и др.): если не поглотить, то как минимум покрепче привязать к себе Беларусь, чтобы не ушла, как Украина.

И эту стратегию Москва взялась реализовывать очень методично, упорно. Смотрите: хотя Лукашенко еще полтора-два года назад вроде бы категорично сказал «нет» поглощению, уже после этого возникла токсичная 31-я дорожная карта «углубления интеграции». Она предусматривает единую валюту и наднациональные органы, то есть, по мнению экспертов, является бомбой под суверенитет.

Да, 31-я карта пока отодвинута, но Кремль держит ее в рукаве. Расчет на то, что удастся измотать Беларусь, истощить ресурс сопротивления «углубленной интеграции».

Лукашенко сам перечислил в Шклове элементы этого давления. В частности, заявил, что «закрывают нам рынок по продуктам питания. Притом нагло, беспардонно, без причины. Чтобы наклонить, унизить». И что ценник на нефть задрали «в том числе и по политическим мотивам, в том числе из-за "недоговороспособности" батьки Лукашенко»…

«Нас кинули»

Нормальные отношения в представлении белорусского лидера — это отношения по понятиям. Сегодня он заявил: «Что касается газа, нас кинули — не вывели нас на равные цены». Мол, такая договоренность была при продаже «Белтрансгаза», которая завершилась в 2011 году.

«Прошло время — забыли. Недавно я разговаривал с президентом России. Я ему прямо сказал: а я это помню», — заявил Лукашенко. Да, но зафиксирована ли договоренность документально? Похоже, нет. Иначе в газовом вопросе не пришлось бы апеллировать, как это было недавно, к 75-летию Великой Победы. Факт совместного гниения прадедов в окопах вряд ли подействует на подсчеты технократов Мишустина.

Действительно, долгое время между Москвой и Минском действовал негласный контракт: экономические льготы в обмен на роль плацдарма, обеспечение ПВО, охраны границы, транзита и пр. Но последние годы Кремль стал в одностороннем порядке этот контракт пересматривать, стремясь а) удешевить затраты на союзника и б) принудить его к уступкам.

Лукашенко возмущается, даже (как мы узнали из интервью «Эху Москвы») передал Путину список белорусских услуг Москве с их стоимостью. Но не факт, что тот возьмет во внимание такой неформальный прайс.

С чего бы Москве особо откатывать? Во-первых, она разместила свои войска на собственной западной границе, построила новые РЛС, тем самым ослабив оборонную зависимость от Беларуси. Во-вторых, проложила и продолжает прокладывать трубы для прокачки нефти и газа в обход Беларуси: БТС-1, БТС-2, «Северный поток» и др. Так что и транзитное значение Беларуси ослабевает.

«По понятиям» уже не получается

Наконец, в-третьих, в Москве, судя по всему, следуют поговорке «а куда он денется с подводной лодки?» Правда, Лукашенко намекнул сегодня на возможную «ответку», вспомнив, как во время одной из прежних ссор белорусы «начали их [российские] автомобили проверять под Смоленском. И очередь выстроилась по железной дороге и автотранспорта до Кремля».

Но настолько обострять сюжет для белорусского руководителя очень рискованно. Особенно перед президентскими выборами. Еще менее вероятно, что он перекроет транзит российской нефти в Европу или откажется продлевать аренду военных объектов России под Ганцевичами и Вилейкой.

К слову, за эту аренду еще Борис Ельцин когда-то скостил Минску изрядный газовый долг. Плюс белорусские военные получили возможность упражняться на российских полигонах (у нас с таким размахом не постреляешь).

Все это — элементы тех самых мутных, запутанных отношений по понятиям. Теперь они перестают работать. Волей-неволей надо выходить на прозрачные рыночные отношения на строгой договорной основе, о чем критики режима Лукашенко говорили давно.

(працяг на стар. 4)

БЕЛАРУСЬ – РАСІЯ

(пачатак на стар. №3)

Нужна стратегия, как жить в новой реальности

Между тем глава государства заверил шкловчан, что альтернативные поставки нефти в Беларусь — это не блеф.

Действительно, танкер с норвежской нефтью для новополоцкого «Нафтана» уже разгружается в Клайпеде. Ведутся нефтяные переговоры с Азербайджаном, Казахстаном и другими партнерами. Однако альтернативная нефть дороже. Да и российскую в 2024 году придется покупать по мировым ценам.

Иначе говоря, в любом случае нефтепереработка перестает быть курицей, несущей для белорусского бюджета золотые яйца. Нужно перестраивать экономику, менять ее структуру, искать новые драйверы роста.

Пока из уст белорусского руководства мы слышим много обид на Россию, но не слышим внятной программы, как Беларуси выживать без привычной подпитки с востока.

…Как грубо выразился Лукашенко в Шклове, «нас раком поставили по углеводородам». Вот вам и финал братства.

Идти в империю белорусскому вождю, как и его заядлым внутренним оппонентам, явно не хочется. Что он образно подтвердил в Шклове: «Они [руководство России] просто просчитались. Они думали, что (утрируя, скажу) дадут мне ключи от склада, и я побегу в Россию, тоже буду богатым, пушистым, белым, красивым... Не надо».

Что ж, тогда нужно отвязываться от иллюзий рентной экономики и перестраивать белорусскую модель на новый лад. Но насколько к этому готов консервативный лидер — вопрос открытый.

(скарочана)

Александр Класковский
naviny.by

ІНТЭГРАЦЫЯ

ЧАГО ЧАКАЦЬ АД «ГІБРЫДНАЙ ІНТЭГРАЦЫІ»?

Можна меркаваць, што Масква ў блізкай пэрспэктыве паспрабуе рэалізаваць сцэнар «гібрыднай інтэграцыі», павялічыць расейскі ўплыў на Беларусь, выкарыстоўваючы новыя мэтады і магчымасьці.

Плянаваныя зьмены ў расейскай Канстытуцыі сьведчаць пра тое, што пытаньне транзыту ўлады там будзе вырашацца без задзейнічаньня Беларусі. Але ці азначае гэта, што цяпер Масква адчэпіцца ад свайго саюзьніка і закрые тэму інтэграцыі? Думаю, не. Проста ў гэтага праекту цяпер будуць іншыя функцыі.

Можна меркаваць, што Масква паспрабуе рэалізаваць сцэнар «гібрыднай інтэграцыі». То бок рознымі спосабамі павялічыць расейскі ўплыў на Беларусь, падвысіць залежнасьць краіны ад РФ пры фармальным захаваньні беларускага сувэрэнітэту.Прыгэтымвыкарыстоўваючы новыя мэтады і магчымасьці — з улікам сучасных геапалітычных, тэхналягічных і інфармацыйных мэханізмаў.

Найперш гэта будзе тычыцца эканомікі. Доўгі час беларуска-расейскія адносіны разьвіваліся паводле схемы «танныя газ і нафта ў абмен на пацалункі». Зь сьнежня 2018 году, з моманту вядомага «ўльтыматуму Мядзьведзева», па студзень 2020 году Расея рэалізоўвала адносна Беларусі схему «эканамічныя прэфэрэнцыі ў абмен на незалежнасьць».

А цяпер, можна выказаць здагадку, стратэгія Масквы будзе такая: «эканамічныя прэфэрэнцыі ў абмен на беларускую маёмасьць, актыўнае пранікненьне ў Беларусь расейскага капіталу». Маўляў, хочаце нізкія цэны на газ і нафту? Калі ласка, але ў абмен на продаж расейскім кампаніям двух НПЗ, газаразьмеркавальнай сеткі ўнутры Беларусі.

Няма чым плаціць даўгі, просіце новыя крэдыты? Калі ласка, можам узяць не грашыма, а натурай, то бок маёмасьцю. Напрыклад, «Беларуськаліем». Ці беларускімі дзяржаўнымі банкамі.

Хочаце, каб пастаўкі беларускага харчаваньня на расейскі рынак адбываліся безь перашкод, а то і на льготных умовах? Калі ласка, але прадайце малочныя заводы кампаніям з Расеі.

Дарэчы, пра банкі. У Беларусі функцыянуюць сем «дачок» расейскіх банкаў (БелВЭБ, ВТБ, «Белгазпрамбанк», БПС-Сбербанк" і інш.) Яны могуць прапанаваць беларускім дзяржпрадпрыемствам ільготныя ўмовы крэдытаваньня і тым самым пасадзіць іх на кручок. Яны будуць мець поўную інфармацыю пра іх эканамічны стан з усімі наступствамі.

Тое самае і ў вайсковай сфэры. Хочаце атрымаць новае расейскае ўзбраеньне? Толькі ў абмен на расейскую вайсковую базу пад Бабруйскам.

Тут справа можа і да палітыкі дайсьці. У пуцінскай Расеі вялікі досьвед стварэньня шмат у якіх краінах прарасейскіх арганізацый. Асабліва гэта заўважна выявілася ў дзяржавах Эўразьвязу. Прычым на гэтую справу Масква не шкадуе грошай. Уявіце сабе зьяўленьне тут «гібрыднай апазыцыі», то бок прарасейскай партыі ці грамадзкай арганізацыі зь вялікімі грашыма. І будзе складана патлумачыць расейскай грамадзкасьці, чаму Лукашэнка адмаўляецца зарэгістраваць партыю, якая выступае за дружбу, саюз і інтэграцыю з Расеяй.

Асобны кірунак — інфармацыйная сфэра. Тут у Расеі вялікія магчымасьці. І фэдэральныя тэлеканалы, і беларускія рэгіянальныя інтэрнэт-мэдыі, якія мадэруюцца з РФ, і расейская «фабрыка троляў», і шмат іншага.

А яшчэ Расея можа рэалізаваць данбаскі сцэнар у пляне прапановы льготных умоваў атрыманьня беларусамі расейскага грамадзянства.

Праблема ў тым, што ў межах існай беларускай сацыяльнай мадэлі, дзейнага палітычнага рэжыму супрацьстаяць такой «гібрыднай інтэграцыі» маларэальна. Бо Лукашэнка ў сваёй палітыцы кіруецца ня столькі задачай умацаваньня беларускай дзяржаўнасьці, колькі мэтай захаваньня ўласнай улады. І гэтыя дзьве задачы шмат у чым не супадаюць.

Сама беларуская мадэль у значнай ступені грунтуецца на расейскіх эканамічных прэфэрэнцыях. І каб ад іх адмовіцца, трэба мяняць эканамічную сыстэму. А гэтая сыстэма аптымальная для ўтрыманьня Лукашэнкам аднаасобнай улады.

Дзеля мацаваньня незалежнасьці варта было б мацаваць беларускую нацыянальную ідэнтычнасьць, дыстанцыявацца ад каляніяльнай спадчыны, як тое прапануе апазыцыя. Але праблема ў тым, што Лукашэнка бачыць у апазыцыі большую пагрозу сваёй уладзе, чым у Расеі. У змаганьні з апазыцыяй Масква, хутчэй, ягоная саюзьніца.

Валера Карбалевіч
https://www.svaboda.org

ВЕРТЫКАЛЬ

СПАСУТ ЛИ ЛУКАШЕНКО ПРОФСОЮЗЫ И КОМСОМОЛ?

…Александр Лукашенко не намерен отказываться от Всебелорусских народных собраний, функцию которых многие обозреватели считают ритуальной. На встрече с председателем Федерации профсоюзов Беларуси Михаилом Ордой 20 января глава государства анонсировал «политически важный год: президентские выборы, съезд народа Беларуси — Всебелорусское народное собрание, которое выработает стратегию на перспективу».

Из уст главы государства также прозвучало: «…Не дай бог какие-то трудные времена, нам понадобятся и профсоюзы, и комсомол (по-старому говоря) — наша молодежная организация, все организации будут задействованы».

Чуда не случилось. Экономику Беларуси подкосили нефтяные проблемы

За прошлый год ВВП вырос только на 1,2%, при том что власти прогнозировали прирост в 4%. Прогнозы Всемирного банка куда точнее. Его аналитики предполагают, что в нынешнем году ВВП Беларуси увеличится на 0,9%, а в 2021-м и 2022-м прирост будет только по полпроцента. Считай, стагнация, топтание на месте.

На деле все может оказаться еще хуже из-за того, что прижала Россия. Сейчас из-за нефтяных терок с ней белорусские НПЗ на подсосе, приостановлен экспорт нефтепродуктов, доходы от которого долгие годы очень весомо пополняли бюджет. И нет оснований надеяться, что Москва сильно уступит по нефти, газу и другим спорным вопросам.

Короче, даже относительно скромные планы властей на 2020 год (прирост ВВП на 2,8%) уже вызывают большие сомнения.

Москва же прижала, требуя «углубления интеграции», чреватого потерей кусков суверенитета. А поскольку расставаться с безраздельной властью над страной Лукашенко очевидно не намерен, то, по идее, он должен объяснить подчиненным и народу, какой видит стратегию выживания Беларуси в условиях, когда российский грант будет стремиться к нулю…

Пятилетки проваливаются

Да, формально на этих собраниях утверждаются программы социально-экономического развития страны — контуры белорусских пятилеток (тоже калька с советского планирования). Де-факто делегаты лишь дружно поднимают руки за разработки чиновников, так что пропагандистские разглагольствования о воле народа в этом контексте вызывают иронию.

Но еще печальнее то, что сами пятилетки регулярно проваливаются. Один пример, чтобы сильно не грузить цифрами: на IV Всебелорусском народном собрании в декабре 2010 года президент пообещал через пять лет среднюю зарплату в тысячу долларов. На деле в конце 2015-го она оказалась в районе 400 долларов, то есть упала даже по сравнению с концом 2010-го, когда достигла 530 долларов. Да и сейчас средняя зарплата (1113,1 рубля в ноябре прошлого года) в эквиваленте очень далека от обещанной десятилетие назад сказочной цифры.

Перед выборами 2015 года Лукашенко, вопреки обыкновению, даже не стал проводить такое собрание (хвалиться было совсем нечем), и комментаторы решили было, что традиция себя изжила. Но V Всебелорусское собрание все же прошло постфактум, в июне 2016-го.

Пристрастие к советским ритуалам удивляет

Тем самым официальный лидер лишний раз подчеркнул свою приверженность ритуалам а-ля Советский Союз. Вообще его пристрастие к советским матрицам удивляет. Они ведь явно бесполезны. А Лукашенко — прагматик.

Но при этом он создал, например, идеологическую вертикаль. Целая армия штатных идеологов сидит на хороших окладах, при том что сам президент признается: ничего путного в плане идеологии придворные мудрецы так и не придумали. Ну разве что идеологи контролируют политическую лояльность. Однако если она начнет испаряться, то они не спасут дело.

Далее, Лукашенко создал БРСМ и сам любовно называет его комсомолом. Хотя наверняка хорошо помнит, как выродился советский комсомол — от лихих рубак и самоотверженных энтузиастов в духе Павки Корчагина до унылых чернильных душ позднего застоя. В конце горбачевской перестройки комсомольские боссы дружно слиняли в предусмотрительно выпестованные под крышей своей организации коммерческие структуры.

Надежды белорусского руководителя на то, что в трудные для него времена официальные профсоюзы и БРСМ, этот комсомол 2.0, грудью встанут на защиту режима и его вождя, вызывают улыбку.

Автор этих строк, как и президент Беларуси, хорошо помнит развал Советского Союза. Который произошел, кстати, тоже из-за экономической несостоятельности властей, а не по злой воле собравшихся в Беловежской пуще Ельцина, Шушкевича да Кравчука.

Так вот не высыпали тогда коммунисты, комсомольцы, члены профсоюзов и прочих многочисленных псевдообщественных структур на улицы защищать державу, на которой в одночасье был поставлен крест. Потому что тот строй был безнадежно дискредитирован…

Система дороже развития

Ну, а пока на очередном Всебелорусском собрании (его, скорее всего, проведут перед президентскими выборами, дедлайн которых — конец августа) благонадежная публика встретит аплодисментами любую речь вождя.

При этом очень сомнительно, что будет презентована действительно новаторская программа, как перестраивать экономику, менять модель, из которой уже выжаты все соки, и выживать в условиях сокращения российских субсидий, противостояния «гибридной интеграции».

Лукашенко раз за разом повторяет, что ничего ломать не собирается. На самом деле у него очевидно нет идеи развития. И печальнее всего, что он ее даже не ищет, не пытается нащупать.

Все просто: любой сильный проект развития — здесь фобии официального лидера отнюдь не беспочвенны — неизбежно расшатает его систему. А она ему дороже.

(скарочана)

Александр Класковский
«БЕЛАПАН»

Заснавальнік і рэдактар: Станкевіч Георгій Мікалаевіч

Адрас рэдакцыі: Бешанковіцкі раён, в. Старыя Ранчыцы, e-mail: stan62@list.ru, тэл. 60237, маб. +375292184739
Газета выдаецца з сакавіка 2005г.

Падпісана да друку 30.01.2020 у 17.20
Наклад: 290 асобнікаў.
Выдаецца адзін-два разы на месяц на беларускай і расійскай мовах.

Рэдакцыя можа друкаваць артыкулы дзеля палемікі, не падзяляючы пазіцыі аўтараў.
Друкуецца на ўласным абсталяванні.
Распаўсюджваецца бясплатна дабраахвотнікамі.